

УДК 373.6: 004**О.Л. Морін, м. Київ**

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Розкрито педагогічні засоби допрофільної підготовки учнів основної школи (на прикладі підготовки учнів до вибору технологічного напрямку профільного навчання).

Ключові слова: педагогічні засоби, допрофільна підготовка, технологічний профіль навчання.

Виконання Закону України “Про загальну середню освіту” вимагає забезпечення організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі. Ефективність профільного навчання напряму залежить від змісту і якості його пропедевтичного етапу, тобто допрофільної підготовки.

Провідною метою допрофільної підготовки постає надання психолого-педагогічної підтримки учням основної школи у виборі профілю навчання в старшій школі. Така підготовка повинна сформувати в учнів розуміння вимог сучасного суспільства і ринку праці до випускників школи, надати чіткі рекомендації щодо набуття ними професійної освіти, сприяти розвитку в них ставлення до себе як до суб’єкта майбутньої професійної праці, тобто майбутнього професіонала.

Крім того, учні мають набути практичного досвіду, який відповідатиме їхнім інтересам, схильностям і здібностям та зумовить вибір ними профілю подальшого навчання як важливого елементу в побудові загальної освітньої й професійної траєкторії [3].

Теоретико-методологічну основу допрофільної підготовки складають наукові праці, які формують психолого-педагогічні та методичні основи профільного навчання (П. Лернер, Г. Логінова, В. Огнев’юк, Ю. Рассадкін, Л. Філатова, Н. Харитонов), організаційні аспекти профілізації навчального процесу в старшій школі (Г. Балл, Н. Бібік, О. Бугайова, М. Бурда, М. Гузик, О. Корсакова, В. Мадзігон, Н. Ничкало, Н. Шиян), змісту допрофільної підготовки і засад вибору учнями профілю навчання (І. Артюхова, Н. Ладнушкіна, Л. Липова, Е. Мороз, О. Петунін, Л. Серебренников), особистісно-

орієнтованого підходу у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи (І. Бех, О. Киричук, О. Коберник, Г. Костюк, К. Платонов, В. Сухомлинський, М. Ярмаченко).

Аналіз психолого-педагогічної літератури і виховної практики дозволяє стверджувати, що впровадження допрофільної підготовки є недостатньо дослідженою проблемою. Відкритими залишаються питання формування її змісту і технології практичної реалізації. Тому виникає необхідність подальшого вивчення цього питання.

Усе вище сказане визначило мету запропонованої статті – розгляд педагогічних засобів допрофільної підготовки учнів основної школи (на прикладі технологічного напрямку профільного навчання).

Під педагогічними засобами допрофільної підготовки учнів основної школи можна розуміти відповідну навчально-практичну діяльність, до якої вони залучаються з метою підвищення ефективності розв'язання проблеми вибору ними напрямку профільного навчання в старшій школі. Тобто педагогічні засоби є інструментарієм для впровадження відповідним чином організованої урочної та позаурочної навчально-практичної діяльності учнів, яка за рахунок змін у змісті й організації навчально-виховного процесу створює умови для допрофільної підготовки учнів основної школи.

До основних педагогічних засобів такої підготовки, на нашу думку, можна віднести (рис. 1):

- профільно-орієнтаційну інформацію;
- пропедевтичні курси профільно-орієнтаційного спрямування;
- предметні тижні;
- профільні проби;
- суспільно-корисну діяльність учнів;
- профільну діагностику і консультацію.

Коротко охарактеризуємо кожен з означених засобів на прикладі орієнтації учнів до вибору технологічного напрямку профільного навчання:

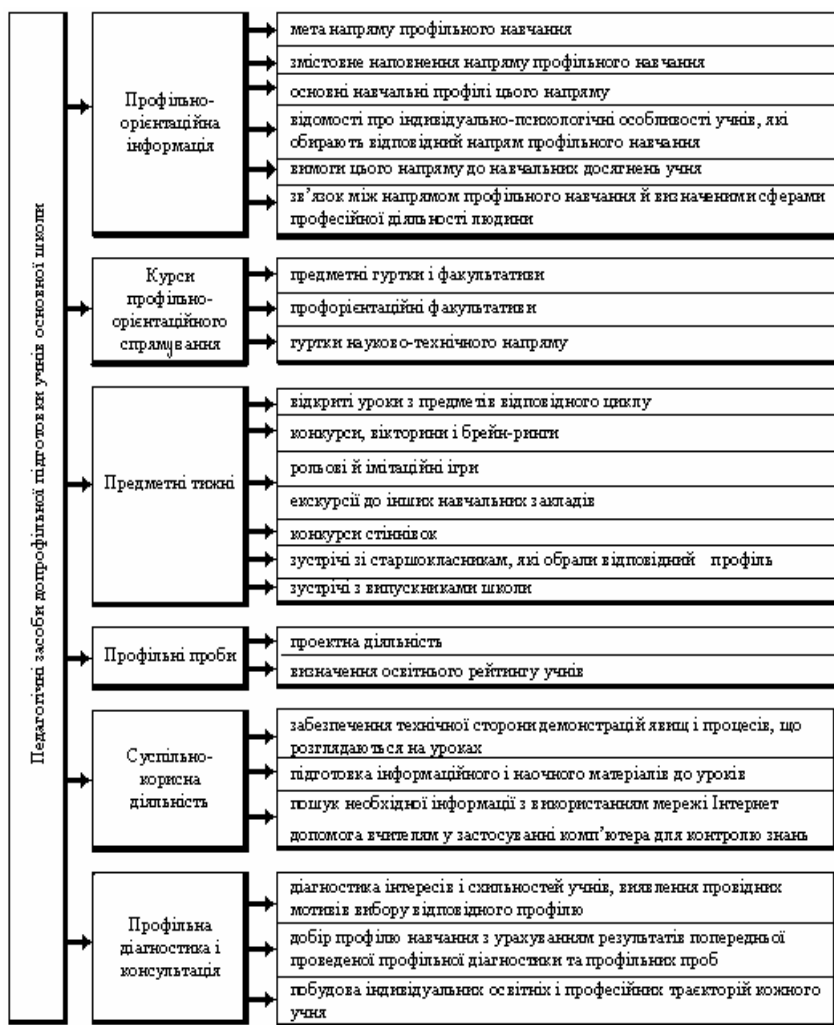

Рис. 1. Педагогічні засоби допрофільної підготовки учнів основної школи

1) Надання учням профільно-орієнтаційної інформації.

Така інформація повинна розкривати мету технологічного напрямку профільного навчання загалом, його змістовне наповнення, містити відомості про основні навчальні профілі

цього напрямку, відомості про індивідуально-психологічні особливості учнів, які обирають технологічний напрям профільного навчання, вимоги цього напрямку до навчальних досягнень учня, зв'язок між технологічним напрямом профільного навчання й визначеними сферами професійної діяльності людини.

По можливості доцільно проводити профільно-орієнтаційну інформацію на початку кожного уроку технологічного циклу (після проведення мотивації навчальної діяльності чи після пояснення нового матеріалу).

Бажано щоб характер цієї інформації був пов'язаний із темою заняття. Якщо значна частина учнів виявляє інтерес до якоїсь однієї галузі, то вона може розглядатися більш детально за рахунок скорочення другорядного матеріалу при вивченні окремих тем.

2) *Проведення пропедевтичних курсів за вибором профільно-орієнтаційного спрямування (предметних і профорієнтаційних факультативів, гуртків науково-технічного напрямку).*

Метою проведення предметних факультативів і гуртків є розширення й поглиблення знань учнів з предметів технологічного циклу (інформатика, математика, трудове навчання, технології тощо). А також сприяння розвитку в них інтересу до відповідних галузей науки і техніки.

Прикладом профорієнтаційного курсу можна вважати факультативний курс "Людина і світ професій" для учнів 8–9-х класів [4]. Програма розроблена у лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту проблем виховання АПН України і в 2007 році отримала гриф "Рекомендовано Міністерством освіти і науки України".

Відвідування учнями гуртків науково-технічного напрямку, позашкільної освіти, забезпечує набуття ними техніко-технологічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями [6].

Означені гуртки поділяються на такі профілі: спортивно-технічні (авіамоделювання, автомоделювання, ракетомоделювання, судномоделювання, картингу, радіоспорту, операторів колективної радіостанції, спортивної радіопеленгації тощо), предметно-

технічні (радіоконструювання, радіоелектроніка, автоматика, кібернетика, юні астрономи, історико-технічне стендове моделювання), інформаційно-технічні, які пов'язані із вивченням і використанням сучасних комп'ютерних технологій (користувачі персонального комп'ютера, програмування, Web-дизайну, Інтернет-технологій, ремонту комп'ютерів тощо), виробничо-технічні (у яких профорієнтаційна та професійна підготовка учнів поєднується з навчанням і виробничою працею, тобто підготовка автослюсарів, столярів, водіїв автомобіля, мотоцикла тощо).

У процесі проведення предметних і профорієнтаційних факультативів, гуртків науково-технічного напрямку відбувається ґрунтовне ознайомлення учнів з такими визначальними для технологічного напрямку поняттями, як людина у технічному середовищі, технологічна діяльність людини, соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці, графічна культура людини, людина та інформаційна діяльність (основи інформаційних технологій), проектна діяльність людини у сфері матеріальної культури [1].

Вони дозволяють створити такі обставини, які сприяють формуванню позитивної мотивації навчально-практичної діяльності учнів як рушійної сили їхнього свідомого вибору одного з профілів технологічного напрямку навчання в старшій школі. Забезпечують цілеспрямований і систематичний вплив на особистість на засадах науково обґрунтованого вивчення та врахування інтересів, схильностей, здібностей та інших індивідуальних особливостей учнів.

3) *Проведення предметних тижнів.*

Предметні тижні дозволяють застосовувати широкий спектр форм позаурочної навчально-практичної діяльності учнів. Під час їхнього проведення мають відбуватися різноманітні навчально-виховні заходи: відкриті уроки з предметів технологічного циклу, конкурси, вікторини та брейн-ринги з профілюючих навчальних предметів цього циклу, організовуватися рольові й імітаційні ігри, реальні і віртуальні експерсії до інших навчальних закладів, конкурси стіннівок тощо.

Крім того, важливою складовою предметних тижнів можна вважати організацію зустрічей зі старшокласниками, які обрали один з профілів технологічного напрямку. А також зустрічей із випускниками школи, які обрали професії типу "людина-техніка" та такі сфери

професійної діяльності як: технічна, технологічна, транспортна, комп'ютерно-інформаційна, виробнича, дизайнерська тощо.

Тобто основна мета предметних тижнів полягає в популяризації профілюючих предметів і надання учням 8–9-х класів чітких уявлень про предметну галузь технологічного напряму профільного навчання у старшій школі.

4) Профільні проби.

В процесі виконання профільних проб перед учнями виникає необхідність застосування знань відповідного циклу споріднених навчальних предметів, а результатом стає обов'язкове створення матеріального чи інформаційного продукту, який має прикладне значення і спрямований на його практичне застосування у навчальному процесі.

Основою для проведення профільних проб може бути метод проектів [5]. За змістом цей метод зорієнтовано на самостійну діяльність учнів, яка має комплексний характер та виконується протягом певного проміжку часу.

Якісні характеристики створеного в процесі реалізації проектів продукту і освітній рейтинг учня, тобто рівень навчальних досягнень в процесі урочної та позаурочної навчально-практичної діяльності свідчать про його готовність до опанування відповідним профілем технологічного напряму.

5) Організація суспільно-корисної діяльності.

Така діяльність передбачає допомогу учнів у забезпеченні технічної сторони демонстрацій явищ і процесів, що розглядаються на уроках технологічного циклу засобами комп'ютерної техніки, підготовку інформаційного і наочного матеріалів до уроків, пошук необхідної інформації з використанням мережі Інтернет.

До такої діяльності можна віднести також залучення учнів до нескладного обслуговування комп'ютерної техніки навчального закладу (встановлення та налагодження програмного забезпечення тощо), допомогу вчителям у застосуванні комп'ютера для контролю результатів навчальних досягнень учнів, тобто автоматизації поточного і підсумкового контролю знань (тестування, перевірки рівня навчальних досягнень, аналізу результатів, обліку).

Суспільно-корисна діяльність виступає важливим фактором у допрофільній підготовці учнів для забезпечення вибору ними

технологічного напрямку, оскільки змістове наповнення предметів цього напрямку має чітко виражену прикладну спрямованість і головним чином реалізується на основі практичних форм і методів діяльності.

б) Профільна діагностика і консультація.

Профільна діагностика призначена для визначення інтересів і схильностей учнів, виявлення провідних мотивів вибору відповідного профілю технологічного напрямку навчання в старшій школі.

Профільна консультація має на меті допомогти учням у виборі цього профілю навчання з урахуванням результатів попередньої проведеної профільної діагностики та профільних проб, що у майбутньому дозволить їх диференціювати у процесі формування профільних груп і класів. Вона сприяє встановленню оптимального співвідношення між прагненнями учня і його можливостями. В процесі консультування кожен старшокласник має можливість самостійно визначити, яких особистих якостей потрібно набути й розвинути для успішного опанування обраним навчальним профілем та відповідно, яких якостей необхідно позбутися. В процесі профільної консультації відбувається побудова індивідуальних освітніх і професійних траєкторій кожного учня.

Впровадження означених вище педагогічних засобів, на нашу думку, повинно забезпечити:

- формування відповідного рівня загальної підготовленості учнів;
- закріплення на практиці знань про технологічну діяльність людини;
- формування основ технічного світогляду старшокласників;
- ознайомлення учнів з місцем інформаційно-комунікаційних технологій в сучасному виробництві, науці і повсякденному житті;
- ознайомлення та залучення учнів до різних видів діяльності, формування необхідних для цього знань і вмінь;
- створення умов для профільного і професійного самовизначення учнів, з урахуванням їхніх здібностей, уподобань і інтересів;
- формування в учнів культури праці і комплексу особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного ринку праці [7; 8].

Обґрунтовані вище педагогічні засоби допрофільної підготовки учнів основної школи (на прикладі підготовки учнів до вибору технологічного напрямку профільного навчання) не розкривають усіх питань проблеми профільного самовизначення. Потребує подальшого глибокого вивчення організація психолого-педагогічного діагностування профільних інтересів учнів, механізмів і чинників, що впливають на ефективність допрофільної підготовки учнів основної школи.

У підсумку необхідно відмітити, що формування в учнів готовності до свідомого вибору профілю навчання в старшій школі вимагає організації допрофільної підготовки, провідний зміст якої полягає у наданні учням основної школи ґрунтовної інформації про зміст, структуру, вимоги кожного напрямку профільного навчання, можливі напрями продовження освіти після закінчення загальноосвітньої школи, поглиблення знань про характер праці найбільш привабливої для учня професійної сфери і шляхів набуття відповідної професії.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти затверджений постановою Кабінету Міністрів України №24 від 14 січня 2004 р.
2. Державний стандарт освітньої галузі “Технології” (проект) для загальноосвітньої середньої школи / [В.Ю. Биков, М.І. Жалдак, Н.В. Морзе та ін.] // Освіта України. – 2003. – № 3-4. – 10 с.
3. Концепція профільного навчання в старшій школі: затв. рішенням колегії М-ва освіти і науки України від 25.09.03 № 10/12-2 / [уклад. Л. Березівська, Н. Бібік, М. Бурда та ін.] / / Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3-15.
4. Людина і світ професій : програма для 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів / [О.В. Мельник, Л.А. Гуцан, С.М. Дятленко та ін., наук. консультант І. Д. Бех]. – К. : Мегапринт, 2007. – 34 с.
5. Морзе Н.В. Метод проектів та підготовка вчителів до його використання / Наталія Вікторівна Морзе // Збірка конспектів уроків за методиками розвитку критичного мислення та наукових статей з проблем сучасної освіти. / Харк. держ. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2002. – Ч. 2 – С. 56-59.

6. Позашкільна освіта в Україні: навч. посіб. / [за ред. О. В. Биковської]. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – С. 109-110.
7. Фаннінгер Л. Особливості профільного навчання в основній школі Австрії: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Людмила Павлівна Фаннінгер. – Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2008. – 20 с.
8. Элективные курсы в профильном обучении: Образовательная область “Технология” / Министерство образования РФ – Национальный фонд подготовки кадров. – М. : Вита-Пресс, 2004. – 35 с.

Pedagogical means before profile preparation of pupils of the basic school (are opened by the example of a choice of a technological direction of profile training).

Key words: pedagogical means, up to profile preparation, technological profile training.

Раскрыты педагогические средства допрофильной подготовки учащихся основной школы (на примере выбора технологического направления профильного обучения).

Ключевые слова: педагогические средства, допрофильная подготовка, технологический профильного обучения.